

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationum// Roberti Bel-//larmini Politiani,// Societatis
lesv// De Controversiis// Christianae Fidei, Adver-//sus
huius temporis Haereticos,// Tomus ...**

De Sacramento Evcharistiæ - Sex Libris Explicata

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1589]

VD16 B 1603

VIII. Testimonium Origenis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54113](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54113)

strat Christum in omnibus illis dedisse operam, ut impleteret figuras legis: igitur hoc etiam loco non inducit figuram institutam in Testamento nouo, sed impletionem tantum veterum figurarum.

CAPVT OCTAVVM.

Testimonium Origenis.

ORIGENES, qui Tertulliano non multo posterior fuit, multis in locis de Sacramento Eucharistiae loquitur: ac PRIMVM homil. 13. in Exod. exponens cap. 25. eius libri, cum hortari vellet populum, ut non contemneret verbum Dei, adducit exemplum diligentiae omnium Christianorum in conseruando Christi corpore: *Volz, inquit, vos admonere religionis vestrae exemplis: monstis, qui diuinis mysteriis interesse consueuistis, quomodo cum suscipitis corpus Domini, cum omni cautela, & Generatione seruat, ne ex eo parum quid decidat, ne consecrati munera aliquid dilabatur; reos enim vos creditis, & recte creditis, si quid inde per negligentiam decidat.* Hæc ille. Porro aduersarij, neq; corpus Domini seruant, cum non agnoscant Sacramentum, nisi in usu, neque consecrant, neque reos se putant, quid illius panis, aut vini in terram cadat. Et merito non putant, quia nihil nisi panem habent: at si verè corpus Domini haberent, aut habere se crederent, certè vel diligentissime conseruarent, ut semper Ecclesia fecit, aut se aperte impios, & sacrilegos testarentur. Ad hoc testimonium, ut etiam adsequens, non vidi responsionem aduersariorum.

ALTERVM testimonium Origenis est in hom. 5. in diuersa loca Euangelij, in qua tractat de puero Centurionis: *Quando sanctum cibum, illudque incorruptum accipis epulum, quando vita pane, & poculo frueris, manducas, & bibis corpus, & sanguinem Domini, tunc Dominus sub tectum tuum ingreditur. Et tu ergo humilians te ipsum, imitare hunc Centurionem, & dicito; Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum. Vbi enim indigne ingreditur, ibi ad iudicium ingreditur accipienti.* Hæc ille. Sanè ista non possunt rectè dici nisi de vero corpore Domini, quod verè ore corporis accipiatur. Nam si loqueretur Origenes de corpore Domini per metonymiam, id est, de pane significante corpus Christi, non vocaret eum panem

panem incorruptum epulum, nec ei dici vellet: *Domine non sum dignus, &c.* Si verò loqueretur de ipso Christo per panem significato, qui per fidem accipitur, non diceret: *Vbi indignè ingreditur, tibi ad iudicium ingreditur accipienti.* Nam secundum aduersarios Christus per fidem non potest accipi nisi à piis, & ad vitam; quod enim indignè accipitur ab impiis, non est nisi externum symbolum, secundum aduersarios. At Origenes illi, qui ingreditur ad piros, & impios, vult dici: *Domine non sum dignus*, ergo vel vult adorari, & inuocari panē, quod est absurdissimum; vel vult sub illis speciebus verè Christum ipsum contineri.

TERTIVS locus est homil. 7. in lib. Numeri: *Tunc, inquit, in ænigmate erat Manna cibus, nunc autem in specie caro Verbi Dei est & verus cibus, sicut ipse dicit, quia caro mea & verè est cibus.* Hæc ille. At certè species cùm ænigmati opponitur, idē significat, quod veritas collata figuræ. Si autem Eucharistia esset corpus Christi solùm tropicè; non in specie, sed in ænigmate dici deberet caro Domini: nam etiam Manna erat corpus Domini tropicè, id est, significatiuè. Et confirmatur argumentum ex verbis præcedentibus, vbi Origenes dicit Hebræos habuisse Baptismum in ænigmate, dum transirent mare rubrum, nobis autem in specie per Baptismum conferri regenerationem. At vera regeneratio nobis datur in Baptismo, quam non dabat, sed adumbrabat solùm transitus maris rubri: ergo eodem modo vera caro nobis datur in Eucharistia, quam non dabat, sed in ænigmate significabat Manna Iudeorum.

Ad hunc locum respondent aduersarij; ac maximè Petrus Martyr in lib. contra Gardinerum par. 4. Origenem loqui de modo loquendi, non de existentia rerum, id est, asserere Iudæos habuisse corpus Christi in ænigmate, quia non declarabatur eis, quid significaret Manna: nobis autem dari in specie, quia apertè nobis dicitur, quid significet panis Eucharistia.

Sed fallitur, aut fallit Petrus Martyr. Nā Origenes vtrumque dicit, & Deum loquutum olim in ænigmate, nunc autem apertè loqui; & Deum dedisse in ænigmate, quod nunc in specie dat. Sic enim ait: *Veruntamen Moyses, priusquam acciperet Aethiopiissam, non est scriptum, quia in specie loquutus sit ei Deus, & non in ænigmate: sed tibi accepit Aethiopiissam, tunc dicit*

dicit de eo Deus, qui nos ad os loquar ad eum, in specie, & non in anigmate. Modò enim cum Moses venit ad nos, & contumtus est huic nostra Aethiopiissa, lex Dei, iam non in figuris, & imaginibus, sicut prius, sed in ipsa specie Veritatis agnoscitur: & qua prius in anigmate designabantur, nunc in specie, & Veritate complentur. Hæc ille. Vides hîc non solum Deum clarius loqui, sed etiam reipsa præstare, quæ in anigmate designabat: Eucharistia igitur veram carnem continet, quam in anigmate Manna designabat.

Videamus nunc quid illi contra nos adferant ex Origene. Profert Petrus Martyr loca sex Origene in lib. contra Gerdenerum, obiecto 162. & sequentibus, quæ tamen, aut nihil concludunt, aut nobis magis, quam aduersariis fauent. PRIMUS locus est ex homilia 16. in Numeros: *Bibere*, inquit, *dicitur sanguinem Christi non solum Sacramentorum ritu, sed etiam cum sermones eius recipimus.* Hæc ille. Hinc aduersarij probare nituntur in Sacramentis non bibi sanguinem Christi, nisi spiritualiter, sicut non nisi spiritualiter bibitur in concione.

At contrarium potius sequitur. Non enim dicit Origene eodem modo bibi Christi sanguinem in Sacramentis, quod bibitur in concione; immò cum distinguat hos duos modos, indicat esse modos diuersos; & per hoc bibi in concione spiritualiter, in Sacramentis autem reipsa.

SECUNDUS locus est ex commentario Origene in cap. 26. Matth. vbi sic legimus: *Panis iste, quem Deus Verbum corpus suum esse fatetur, Verbum est nutritorium animarum.* Notat Martyr panem ipsum vocari corpus Christi; proinde panem materiale esse in Eucharistia. DEINDE addit, eum panem dici verbum, quia Sacramenta sunt verba visibilia. ADDENDENIQUE, non posse panem dici verbum nutritorium, si per transubstantiationem euanescat: id enim quod nihil est, non potest aliquid nutrire.

RESPONDEO; Origene prætermisso literali sensu omnibus noto, exponit mysticè totum hunc locum. Nec per panem intelligit panem materiale, qui sit verbum visibile, sed intelligit sermones Christi, seu verba Dei non visibilia, sed audibilia; dicit enim hoc verbum esse verbum de Deo Verbo procedens, & panem de pane cœlesti, id est, esse sermonem quem loquitur Christus, qui est Deus Verbum, & panis cœlestis.

stis. Vide totum locum tract. 35. in Matth. & nihil dubitabis, quin mystica sit, non literalis Origenis expositio.

TERTIVS locus est in homil. 7. in Leuit. vbi postquam dixerat Origenes, carnem Christi esse verbum Dei, subiungit: *Si enim secundum literam sequaris hoc, quod dictum est; Nisi manducaueritis carnem meam, & biberitis sanguinem meum, occidit hac litera.* Vbi videtur non admittere vllum alium sensum, nisi mysticum.

Respondeo PRIMVM; Si quid probat hoc testimonium, solum probat non agi de Eucharistia in 6. cap. Ioan. non autem probat in Eucharistia non esse verum Christi corpus. Nam etiam aduersarij docent Ioan. 6. non agi de Eucharistia; & tamen non concederent, carnem Christi non manducari, nisi audiendo concionem: hoc enim esset planè tollere Sacramentum Eucharistiae.

Dico SECUNDO, illa verba: *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis*, tribus modis exponi posse. VNO modo prorsus mysticè, & figuratè, & hoc modo exponit hoc loco Origenes, dum per carnem Domini intelligit sermones diuinos. ALTERO modo prorsus ad literam, id est, sine vlla adiunctione mysteriorum; & hoc modo acceperunt Capharnaitæ, qui putarunt edendam Christi carnem, quomodo comeduntur ceteræ carnes, id est, eam lacerando & consumendo: & de hoc sensu rectè dicit hoc loco Origenes: *Litera occidit.* & Augustinus lib. 3. doctrinae Christianae, cap. 16. dicit, verba Domini ita ad literam accepta, scelus quoddam sonare. TERTIO modo non omninò ad literam, nec omninò figuratè, sed ad literam quoad substantiam rei, & manducationis, figuratè autem, quoad modum manducationis, vt videlicet sensus sit; manducandam verè Christi carnem, sed sine vlla sui læsione, vt supra diximus in explicatione sententiae S. Augustini de his verbis: atque hunc sensum hoc loco Origenes non attingit, sed non reiecit; & homil. 7. in Numeros, eundem aperte recipit cum de Eucharistia ad literam exponit illa verba: *Caro mea Verè est cibus.*

QUARTVS locus est homil. 9. in Leuit. prope finem: *Non hareas in sanguine carnis, sed discite potius sanguinem Verbi, & audi ipsum tibi dicentem, quia hic sanguis meus est, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum.* Hic Petrus Martyr docteri contendit, vt non existimemus in Sacramento esse verum sanguinem

sanguinem carnis Dominicæ; sed erigamus mentem ad significationem Verbi. Si enim reuera sanguis Domini esset in Eucharistia, oporteret illi in hære, vt precio nostro, illudque submissè adorare.

RESPONDEO; Toto cælo hoc loco aberrat Petrus Martyr cum aliis Calvinistis, dum existimat sanguinem Verbi esse prædicationem, seu significationem verborum Domini. Vocat enim Origenes sanguinem Verbi, sanguinem verum, & corporalem Dei Verbi, id est, Christi; ac monet vt non in hæreamus in eo sanguine, tanquã in sanguine carnis, ac si nihil esset, nisi sanguis quidam humanus; sed consideremus eum esse sanguinem ipsius Dei, quo redempti sumus. Vel (quod videtur probabilius) monet, vt non hæreamus in sanguine carnis, id est, in sanguine vitulorum, & hircorum, de quo loquitur Moses in eo loco Leuitici; sed eo dimisso ascendamus ad sanguinem Dei Verbi, qui per sanguinem illum vitulorum, & hircorum significabatur. Intelligere autem Origenem per sanguinem Verbi ipsum verum, & corporalem Christi sanguinem, patet, quia de hoc sanguine Verbi dicit Origenes nos esse redemptos. At non sumus redempti significatione verborum, sed veri sanguinis effusione. ITEM dicit de hoc sanguine scriptum esse: *Hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur.* At hæc verba non possunt intelligi de concione, sed de vero sanguine, vt patet. DENIQUE addit ibidem Origenes hæc verba: *Novit qui mysteriis imbutus est, & carnem, & sanguinem Verbi Dei: non ergo immoremur in his, quæ & scientibus nota sunt, & ignorantibus patere non possunt.* Vbi Origenes dicit fideles satis nosse, quid sit caro, & sanguis Verbi Dei; infideles autem nec scire, nec discere posse, nisi prius ad fidem veniant. At quid sit concio, quid passio Christi prædicata, etiam infideles nôrunt: omnibus enim in commune prædicatur Euangelium; non igitur loquitur de concione, sed de mysterio altissimo Eucharistiæ, quod infideles non nôrunt, nec discere possunt. Vides quomodo testimonium Origenis contra nos allatum maximè nobis fauceat?

QUINTVM testimonium sumunt ex commentario in cap. 15. Matth. vbi Origenes tractans illa verba Domini: *Quod intrat per os, non conquinat hominem.* quædam dicit de hoc Sacramento, quæ Petrus Martyr & alij Calvinistæ pro sua sententia adducunt. PRIMO dicit, corporalem esum Eucharistiæ

rem esse indifferentem, id est, nec bonum, nec malum: *Quod*, inquit, *ad esum per se attinet, neque ex hoc, quod non edimus de pane, verbo Dei & per obsecrationem sanctificato, fraudamur aliquo bono, neque ex edendo abundamus aliquo bono: si quidem causa defectus est malitia, peccataq; & abundantia causa est iustitia, & recta facta.* Hæc ille. At si esset in Eucharistia re ipsa Domini corpus, rectè prodesset vi sua, & non solum ex bonitate sumentis. SECUNDO dicit, in Eucharistia esse materiam panis, quæ in secessum emittitur: *Et ille cibus*, inquit, *qui sanctificatur per verbum Dei, & orationem, iuxta id, quod habet materiale, in ventrem abit, & in secessum emittitur.* Et infra: *Nec materia panis, sed super illum dictus sermo est, qui prodest non indigne Domino comedenti illum.* TERTIO, vocat Eucharistiam corpus typicum, & symbolicum, & distinguit illud à vero Christi corpore: *Et hæc quidem*, inquit, *de typico, symbolicoque corpore. Multa porro & de ipso verbo dici possent, quod factum est caro, & verusque cibus, etc.* QUARTO dicit, corpus Christi non posse manducari à peccatoribus: *Si fieri posset*, inquit, *ut qui malus adhuc perseveret, edat Verbum factum carnem, cum sit Verbum, & panis vivus, nequaquam scriptum esset, Quisquis ederit panem hunc, & biberit in æternum.* Ob hæc loca ita triumphat Petrus Martyr, ut dicat lib. i. contra Gardinerum, obiecto 169. *Locum hunc nunquam nobis excurret: Verba ita sunt perspicua, ut nullis ambagibus, aut commentis possint mitigari.*

AD hæc loca quidam respondent, commentaria ista non esse integræ fidei, neque omnino constare, an sint Origenis: modus enim loquendi (quidquid sit de re) non parum dissonat ab his locis, quæ nos supra citauimus ex veris libris Origenis.

Alij respondent, Origenem hoc loco non loqui de Eucharistia, sed de pane quodam sanctificato, qui dabatur Catechumenis loco Eucharistiæ, de quo scribit etiam Augustinus lib. 2. de peccatorum meritis, & remis. cap. 26. qui panis rectè dici poterat corpus Domini symbolicum, quia representabat Eucharistiam, cum eius loco daretur. Vnum obstat huic explicationi, quòd Origenes de isto pane indignè manducato intelligat Apostolum 1. Corinth. ii. ubi ait: *Propter hoc multi inter vos imbecilles, & dormiunt multi.* Nisi fortè Origenes extendere voluerit verba illa Pauli, quæ propriè ad Eucharistiam

fiam pertinent, ad panem illum Catechumenorum; nam suo modo, id est, seruata proportione, peccat etiam, qui contemnit panem illum sanctificatum, licet multò minus, quàm quod despiciat Eucharistiam.

Sed his omissis, respondeo, illa omnia quæ Origenes dicit, posse rectè intelligi de Sacramento Eucharistiæ. Ad PRIMUM igitur respondeo, loqui Origenem præcisè de esu corporalis Eucharistiæ, abstrahendo à bonitate, vel malitia sumentis; hoc modo verum est, esum illum non prodesse, si adsit; non obesse, si absit. Nihil enim prodest comedere corporalem Eucharistiam, nisi adsit etiam spiritualis manducatio; quia hic cibus mentis est, non ventris: neque obest non manducare, si non ex contemptu, sed aliqua iusta de causa omittatur Sacramentalis manducatio. Neque ex hoc colligi debet, Eucharistiam esse rem indifferentem, & non habere vim sanctificandi, nisi ex fide sumentis. Nam non dicit Origenes, eam non habere vim ex se, sed dicit non exercere eam vim in eos, qui indignè sumunt; quod est verissimum.

AT, inquires, *comparat Eucharistiam Origenes cum ceteris communibus, qui sunt verè indifferentes.* RESPONDEO: Non comparat, quoad omnia, sed solùm quoad effectum: alioquin idem ipse dixerat, panem illum sanctum vim habere sanctificandi ex verbo Dei, quo consecratus est.

Ad SECUNDUM respondeo, materiale, quod in secessum abit, appellari ab Origene accidentia visibilia. Neque obstat, quod ait Petrus Martyr, illa accidentia ad formam potius pertinere, quàm ad materiam, cum sint qualitates quædam, & non sunt, accidentales formæ. Nam hoc loco non vocatur aliquod materiale, respectu formæ naturalis, sed respectu sanctificationis, & significationis. Et præterea ex accidentibus Eucharistiæ principale est magnitudo, in qua fundantur omnia alia: magnitudo autem ad materiam potius, quàm ad formam pertinet.

Ad TERTIUM respondeo, symbola panis, & vini rectè dici corpus typicum, & symbolicum, modò sanè, & Catholice intelligatur: omnes enim Catholici Eucharistiam Sacramentum esse dicunt, signum seu symbolum rei sacræ, id est, corporis Christi. Sed quæstio est inter nos, & Sacramentarios, vtrum hæc symbola sint rei absentis, an præsentis: nos enim dicimus sub illis symbolis verè contineri corpus Dominicum, illi ne-

gant. Et præterea ipsum verum corpus, vt est in Eucharistia, est typus ac symbolum sui ipsius, vt fuit in cruce, & vt est nunc in cælo. Nam non solum per Eucharistiam commemoramus passionem Domini, sed etiam accipimus pignus æternæ gloriæ. Ab hoc igitur corpore symbolico, & simul vero, distinguit Origenes Verbum Incarnatum, vt extra Sacramentum fide accipitur.

Ad **QVARTVM** respondeo, Origenem loqui de manducatione corporis Christi extra Sacramentum, cum dicit non posse ab impiis manducari. Et hoc etiam verissimum est; nam extra Sacramentum manducatur solum spiritualiter. Loqui autem Origenem de manducatione extra Sacramentum, patet, tum quia distinguit hanc manducationem à manducatione panis sanctificati per verbum Dei, qui est Eucharistiæ Sacramentum; tum etiam, quia allegat illa verba Ioan. 6. *Qui manducat hunc panem, & viuet in æternum.* quæ verba non intelliguntur de Eucharistia, sed de ipsa Christi Incarnatione. Distinguuntur enim eo loco à Domino duo panes. **VNVS**, qui iam tunc præsens erat, & fide comedendus erat, id est, verbum Incarnatum; & de hoc dicit: *Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi: qui manducat hunc panem, & viuet in æternum.* **ALTER** futurus, in Sacramento videlicet, & de hoc subiungit: *Et panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Denique mirum est, cur tantam vim faciant in hoc loco aduersarij, cum nihil esse putent in 6. cap. Ioan. quod ad manducationem Sacramentalem pertineat.

VLTIMVM testimonium Origenis sumunt ex lib. 8. contra Celsum, paulò ante medium, vbi sic ait: *Nos, qui rerum omnium conditori placere studemus, cum precibus, & gratiarum actione pro beneficiis acceptis, oblatos panes edimus.* Vbi Eucharistiam panem vocat.

RESPONDEO, Hic locus maximè nobis fauet. Nā non ait Origenes, nos panes simpliciter edere, sed panes mutatos in corpus Christi; sic enim ait: *Oblatos panes edimus corpus sanctum quoddam per preces effectos, & sanctificans eos, qui cum sancto proposito ipso vtuntur.* Quibus verbis non solum dicit Origenes, panes mutari in corpus, sed etiam offerri Deo, & sanctificare homines; quorum vtrumq; negant aduersarij.

At instat Petrus Martyr libro contra Gardinerum obiecto 168. Origenem non dixisse, mutari panes in corpus sanctum Christi.

Christi, sed in corpus quoddam sanctum; illud enim, quoddam, est diminutiuum, vt cum dicimus; Hic est quidam Iudeus, lachrymæ sunt quidam sanguis.

RESPONDEO; Si Origenes dixisset, panes mutari in quoddam corpus Christi, haberet locum aduersarij obiectioni; significari enim posset panes mutari in corpus non verum, sed præsentatiuum. At nõ ita dixit, sed, mutari in sanctum quoddam corpus; vbi illud, quoddam, non est diminutiuum, sed declaratiuum in confuso veri corporis Domini. Noluit enim Origenes ethnico palam dicere, panes mutari in corpus Christi, ne daret illi occasionem magis irridendi mysteria, quæ nõ intelligebat; sed dixit obscurius, mutari in sanctum quoddam corpus; quod corpus nõ rant fideles, cuiusnam esset.

CAPVT NONVM.

Testimonium S. Cypriani.

TERTIVS testis in eadem TERTIA ætate, est sanctus CYPRIANVS, qui passus est anno Domini CC. LIX. vel circiter. Is igitur in serm. 5. quod de lapsis, repræhendens eos, qui post negatum Christum ad Sacramentum Eucharistiæ accedebant, non prius per debitam pœnitentiam purgati: *Vis, inquit, inferri corpori eius, & sanguini: & plus modò in Dominum manibus atque ore delinquunt, quàm cum Dominum negauerunt.* Hæc ille. At profectò incredibile videretur Cyprianum sentisse, maius esse peccatum indignis manibus tangere signum aliud, quod, seu figuram Christum repræsentantem, quam Christum ipsum negare. Quis enim ita desperet, vt diceret, grauius peccare eum, qui tangeret librum Euangelij, aut imaginem Crucifixi cum conscientia peccati, quàm eum, qui Christum coram persecutore negaret? Vult igitur Cyprianus dicere, eos, qui indignè sumunt Eucharistiam, ipsam Christi personam in se, & immediatè iniuria afficere, & propterea grauissimè peccare, & grauius (saltem ex hac parte) quàm si faciant, qui Christum negando, in fidem, & honorem eius peccant. Ibidem narrat S. Cyprianus quatuor miracula, quæ facta fuerant in eos, qui indignis manibus corpus Domini tractare voluerant, quæ satis abundè arguunt nõ esse Eucharistiam signum tantum Dominici corporis, cum nulla eius